

ра пед. наук : спец : 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / Ю.С. Константинов; Российская международная академия туризма. – М., 2003. – 38 с.

6. Константинов Ю.С. Система туристско-краеведческой деятельности в школе / Ю.С. Константинов // Теория и практика дополнительного образования. – М., 2010. – № 9. – С. 49-52.

7. Мулик К.В. Спортивно-оздоровчий туризм, як засіб фізичного виховання у дошкільних навчальних закладах / К.В. Мулик // Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – С. 134-137.

8. Мулик В.В. Сучасні вимоги до рівня підготовленості тренера / В.В. Мулик // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – К., 2002. – №4. – С. 11-15.

9. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей : навч. посіб. / Б. П. Пангелов. – К. : Академвидав, 2010. – 247 с.

10. Троценко Т. Ю. Формування моральних якостей учнів 3-4 класів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності. : автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук : спец. 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / Т.Ю. Троценко. – Київ, 2009. – 19 с.

11. Чернов Б.О. Особливості туристсько-краєзнавчої діяльності в рекреаційному регіоні : монографія / Б.О. Чернов, Б.П. Пангелов, К.В. Ковальська. – Переяслав-Хмельницький : О.М. Лукашевич, 2013. – 247 с.

Анотація

У статті визначені складові туристсько-краєзнавчої діяльності для різних вікових груп дошкільнят, школярів та студентів при навчанні фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму. Запропоновано диференціювати підготовку фахівців для роботи з різними віковими групами дітей, підлітків та молоді, що дозволить підвищити ефективність використання різних видів спортивно-оздоровчого туризму в рекреаційній діяльності юного покоління.

Ключові слова: туризм, аспекти, туристсько-краєзнавча підготовка.

Аннотация

В статье определены составляющие туристско-краеведческой деятельности для различных возрастных групп дошкольников, школьников и студентов при обучении специалистов по спортивно-оздоровительному туризму. Предлагается дифференцировать подготовку специалистов для работы с различными возрастными группами детей, подростков и молодежи, что позволит повысить эффективность использования различных видов спортивно-оздоровительного туризма в рекреационной деятельности юного поколения.

Ключевые слова: туризм, аспекты, туристско-краеведческая подготовка.

Summary

The article defines the components of the tourist and regional studies for different age groups of preschool children, pupils and students in the training of specialists in sports tourism. It is proposed to differentiate the training of specialists to work with different age groups of children, teenagers and young people, that will increase the efficiency of using the different types of sports tourism in the recreational activities of young generation.

Key words: tourism, aspects, tourist and local lore training.

УДК 37.014.5

С. Г. Немченко,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Бердянський державний педагогічний
університет)

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ШОСТОГО ПЕРІОДУ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ (з 2001 року до наших днів)

Актуальність і постановка проблеми. Сучасна трансформація системи освіти в Україні не можлива, на наш погляд, без ретроспективного аналізу розвитку системи управління навчальним закладом й системи

підготовки керівника до цієї діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах.

Дослідження історії розвитку науки управління загальноосвітніми навчальними закладами і системи підготовки майбутніх керівників навчального закладу насамперед спрямоване на вивчення генези цього явища. До того ж становлення й розвиток управління навчальними закладами є одним з аспектів підготовки керівника в Україні, що відображає його динаміку й суперечності та пов'язаний з розвитком вищої школи й науки, системи управління в цілому, історичної і суспільної думки в соціально-економічному та політичному ладу України. Тому подібні дослідження є основною для широкого порівняльно-історичного й типологічного вивчення загальних та специфічно-національних явищ у теорії та історії управління освітою, складовою розвитку управління в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню історії становлення системи управління освітою в Україні приділяється значна увага; серед науковців, які вивчали цю проблему, можна виділити: Ю. Бугана, В. Береку, Т. Волобуєву, Р. Вдовиченко, І. Гришину, Г. Єльнікову, І. Мармазу, С. Крисюка, А. Кузьмінського, С. Майбороду, Г. Назаренко, І. Трилінського, Л. Уруську та ін.

Мета статті полягає в проведенні ретроспективного аналізу розвитку системи підготовки керівників навчальних закладів у 2001–2015-х роках.

Виклад основного матеріалу. Період (з 2001-го до наших днів) характеризується подальшим розвитком системи професійної підготовки керівних кадрів освіти.

Важливо підкреслити, що цей період має доволі суттєві особливості, які впливають на розвиток системи підготовки майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

У цей період в Україні відбувається доволі важкий перехід від закритого суспільства до відкритого суспільства, від колективізму до індивідуалізму, від авторитаризму до демократії. Ця соціокультурна трансформація проходить доволі нестабільно і характеризується конфліктністю. У процесі зміни соціокультурних парадигм виникає конфлікт цінностей, існуюча ціннісно-нормативна стає неадекватною новим умовам і соціальним відносинам. У суспільстві загострюються ціннісні протиріччя. Сформовані доти механізми соціалізації й орієнтації на певні цінності суперечать загальній динаміці суспільного розвитку. Система передачі ціннісного відношення до світу в готовому вигляді значною мірою перешкоджає процесу засвоєння особистістю нових цінностей. Унаслідок загальної соціально-економічної кризи особистість відчуває постійний дискомфорт, що виникає через неприйняття нею нав'язуваних соціальних умов розвитку та неможливістю самореалізації. За таких умов найбільш гостро проявляється кризове сприйняття особистістю дійсності, яке утверджується домінуванням випадкових, нестійких або тимчасових чинників на формування і розвиток особистості, а також відбувається трансформація мотиваційних компонентів самореалізації особистості. У цій соціокультурній ситуації особистість повинна знайти шлях для розкриття власних сутнісних сил, скласти й реалізувати життєву програму, набути здатність здійснювати свій відповідальний вибір. Подолання такої

невизначеності пов'язується з освітою та вихованням, тому що їх головна місія – формування вільної, самодостатньої особистості, її всебічний розвиток. Освіта та виховання сприяють відродженню втрачених і формуванню нових духовних цінностей, ідеалів і принципів життєдіяльності, гуманізації духовної сфери особистості, розширенню світогляду, її духовному зростанню в процесі набуття особистого духовного досвіду.

“Сприяючи духовному оновленню людини, освітньо-виховний вплив стимулює саморегуляцію поведінки, формує баланс суперечливих якостей, сприяє формуванню духовної стійкості й активності особистісної позиції індивіда як суб'єкта життєдіяльності” [15, с. 308-315]

Гідні відповіді на виклики сучасної цивілізації може бути знайдено в межах освітнього простору. Таким чином, перед освітніми закладами стають не бачені до цього виклики, вирішувати їх можливо лише методами, які не застосовувалися раніше. У цьому процесі неможливо обійтись без синергетики та її головного інструменту-рефлексії.

Особливої ваги набувають зміни в діяльності вищих навчальних закладів, їх спроможність реагувати згідно з ситуацією, на запити практиків і водночас зберігати свою місію щодо підвищення професійної підготовки, формування професійної компетентності фахівця. Це передбачає переорієнтацію форм та методів організації навчання, які б відповідали особливостям сучасної соціокультурної ситуації і завданням оновлення системи професійної освіти [1]. Швидкоплинність змін сучасного суспільства об'єктивно зумовлює необхідність формувати особистість, здатну до сприйняття і творення змін як природної норми. Водночас цей процес неможливий без задоволення освітніх потреб людини впродовж її життя. Отже, сучасна освіта повинна набути інноваційного змісту для змінюваних освітніх потреб, а суб'єкти освітнього процесу – здатності інноваційного способу життя і навчання [14].

У досліджуваній період підготовка майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу починає здійснюватися в процесі професійного навчання в магістратурі, яка стає повноправним компонентом системи неперервної професійної освіти України, починаючи з 2001 року. Це обумовлюється тим, що система вищої зазнає істотних змін, які визначаються в загальному контексті європейської інтеграції, впроваджуються європейські норми і стандарти. Це потребує чіткої диференціації вимог до оновлення змісту освіти і професійної підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, до певних форм навчання і контролю, освітніх інновацій [12, с.483]. Професійною підготовкою магістрів зі спеціальності “Управління навчальними закладами” в Україні займаються вищі навчальні заклади IV рівня акредитації різних типів та форм власності.

Міністерством освіти і науки України розробляється освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра за спеціальністю 8.000009 – “Управління навчальними закладами”, що відповідає Державному стандарту вищої освіти і входить до її галузевої складової [4]. Розробляються та вдосконалюються навчальні програми професійної підготовки магістрів зі спеціальності “Управління навчальними закладами”, видаються навчально-методичні посібники, методичні рекомендації тощо.

Президентом України у 2002 році було затверджено Національну

доктрину розвитку освіти, до якої включено спеціальний розділ, присвячений управлінню освітою. Цей документ стимулював подальші наукові пошуки у сфері управління освітою і серед першочергових завдань називав налагодження високопрофесійного наукового, аналітичного, інформаційного супроводу управлінських рішень тощо [18].

В Україні з'являються праці науковців: В. Беґея, присвячені демократизації управління ЗНЗ; В. Лугового, які висвітлюють проблеми державного управління освітою; Л. Даниленко і Н. Острроверхової, що розглядають проблеми ефективності управління ЗНЗ і управління інноваційними процесами; М. Дарманського, де вивиділено основи управління освітою в регіоні; Г. Єльнікової щодо створення основ теорії адаптивного управління загальною середньою освітою; О. Зайченко, А. Ермоли та інших, де розроблено питання організації роботи районного відділу освіти; В. Маслова і Є. Хрикова, які вдосконалили теорію і методику внутрішкільного управління та функціональних знань і умінь директора ЗНЗ; В. Олійника щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні освітою; В. Пікельної, присвячені теорії і методиці моделювання управлінської діяльності ЗНЗ та ін.

У 2003 р. у межах українсько-голландського проекту з освітнього менеджменту (Ukrainian-Dutch Educational Management) виходить ґрунтовне видання “Освітній менеджмент”, підготовлене групою провідних науковців і практиків. Роботою групи керували Л. Даниленко та Л. Карамушка [9].

З 2004 року починається новітній період розвитку системи підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів, починається з виходу наукової праці Г. Єльнікової “Основи адаптивного управління”. Ця праця фактично вперше розкриває особливості рефлексивного управління навчального закладу на прикладі одного з його видів – адаптивного управління. У цій праці Г. Єльнікова окреслює важливі зміни, що відбулися в філософії управління в сучасних умовах розвитку суспільства; теоретичні основи адаптивного управління та циклічні процеси: поява збуджуючих впливів; збір та аналіз інформації, вироблення реалістичної мети, її трансформація у внутрішні мотиви, прийняття рішення у формі моделі; реалізація моделі шляхом спрямованого самовпливу і кооперації дій; оцінка ефективності через зворотний зв'язок, прогнозування подальшого розвитку [5].

У 2006 році затверджується Міністерством освіти і науки України Галузевий стандарт “Підготовка магістра за спеціальністю спеціалістських категорій 8.18010020 “Управління навчальним закладом” [10]. Цим документом визначено цілі та зміст професійної підготовки, а також вимоги до фахівця кваліфікації “Керівник підприємства, установи та організації (у сфері освіти та виробничого навчання)”. До переліку посад зазначеної кваліфікації належать керівники навчальних закладів усіх рівнів освіти – від вищої до дошкільної та позашкільної. До об'єктивних чинників, які впливають на рівень компетентності керівників навчальних закладів, Стандартом віднесено наявність вищої освіти та стаж педагогічної діяльності (не менше п'яти років). Важливо підкреслити, що Стандарт використовує окремі засади компетентнісно-орієнтованого підходу, зокрема, у документі констатується актуальність вимог до компетентності керівника навчального закладу, яка розглядається як “необхідний обсяг і рівень знань

та досвіду в певному виді діяльності” [10, с. 6]. Галузевий стандарт окреслює по суті контекстне поле для професійної підготовки керівників навчальних закладів в Україні. Для підготовки магістрів з нової спеціальності та підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів були розроблені відповідні програми та навчальні плани.

Стандарт містить систему блоків змістових модулів, які мають бути відображеними в навчальних планах підготовки керівників закладів освіти. У зв'язку з тим, що зазначена спеціальність є загальною для усіх типів навчально-виховних закладів, у процесі формування управлінської компетентності мають реалізовуватися всі її ознаки. Тобто, при побудові змісту навчальних дисциплін наукові та науково-педагогічні працівники мають урахувати специфіку функціонування не тільки загальноосвітніх, а й дошкільних, позашкільних і вищих навчальних закладів.

Підготовка фахівців зі спеціальності “Управління навчальним закладом” здійснюється відповідно до Конституції України, Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, на основі Статуту, затвердженого належним чином, та з урахуванням інструкцій Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) та на основі освітньо-професійних програм (ОПП) вищої освіти за відповідними професійними спрямуваннями, розроблених в інституті та погоджених з Департаментом вищої освіти, науково-методичним центром вищої освіти, науково-методичною комісією Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. У них узагальнюються вимоги до змісту освіти, системи знань та умінь, світогляду, професійних і громадських якостей випускника магістратури.

Випускники отримують диплом за IV освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” і відповідно до державних стандартів, затверджених Міністерством освіти і науки України в 2005 р., можуть працювати на посадах директора загальноосвітнього навчального закладу, професійного навчально-виховного закладу, навчально-виховного закладу, курсів підвищення кваліфікації, позашкільного закладу, дошкільного виховного закладу, навчально-виробничого комбінату, навчально-курсowego кабінету, навчального (навчально-тренувального) центру, навчального пункту, філії, курсів підвищення кваліфікації; завідувача аспірантури (інтернатури, ординатури), навчально-наукової бази, дитячого садка, навчального кабінету, кафедри, курсів, лабораторії (освіта), позашкільного закладу, практики (виробничої, навчальної), керівника студентського проектно-конструкторського (дослідного) бюро, відділення (декан) у коледжі, відділення (заочного, підготовчого та ін.), пункту (навчально-консультаційного, навчального та ін.), сектора.

Галузевий стандарт підготовки магістрів зі спеціальності “Управління навчальним закладом” містить не тільки зміст умінь і навичок, а й назви рекомендованих дисциплін і практик, блоків змістових модулів. Це дає можливість кожному вищому навчальному закладу визначити автономно назви навчальних дисциплін і включити їх до навчального плану. Разом з цим, зміст модулів має формуватися з урахуванням освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми підготовки магістрів зі спеціальності “Управління навчальним закладом”. Отже, при формуванні

управлінської компетентності в майбутніх керівників навчальних закладів науки та науково-педагогічні працівники мають використовувати дослідження з таких напрямів: правові аспекти управління навчальним закладом; теорія організації навчального закладу; менеджмент організації навчального закладу; трудові аспекти діяльності керівника навчального закладу; управління навчальною і виховною діяльністю; управління фінансово-економічною діяльністю; управління трудовими ресурсами; управління змістом робіт; управління інформаційними зв'язками; техніка управлінської діяльності; аудит і оцінювання управлінської діяльності; психологія управління; соціальна та екологічна безпека діяльності; освітні технології.

Отже, зміст формування управлінської компетентності майбутнього керівника навчального закладу має відображати ознаки спеціальності за структурною складовою педагогічної науки, напрямками, рівнем організації педагогічного процесу, психофізичним станом суб'єктів освіти, характером і за охопленням. Відповідно до ст. 55 Закону України "Про освіту" педагогічні працівники мають право на вільний вибір форм, методів, засобів навчання, виявлення педагогічної ініціативи. Згідно зі ст. 17 цього ж Закону самоврядування закладів освіти передбачає їх право на самостійне планування роботи, розв'язання питань навчально-виховної, методичної діяльності. Положеннями про навчально-виховні заклади до обов'язків керівників включено забезпечення реалізації державної освітньої політики, організацію навчально-виховного процесу, здійснення контролю за його ходом і результатами, відповідальність за якість і ефективність роботи педагогічного колективу. Стандарт фактично зорієнтовано на адміністративно-менеджерську парадигму управління. Це підтверджується, зокрема, розумінням управлінської функції як такої, що "спрямована на досягнення поставленої мети, забезпечення сталого функціонування і розвитку систем завдяки інформаційному обмінові" [10, с.5]. При цьому останнє здійснюється шляхом зворотного зв'язку (від об'єкта управління) та у вигляді директивних рішень (до об'єкта управління). Крім того, у переліку функцій керівника навчального закладу, окресленому Стандартом, домінують функції адміністративно-контролюючого спрямування. Освітньо-професійна програма підготовки – складова Стандарту – при визначенні обов'язкового змісту модулів фіксує їх орієнтацію на зміст умінь.

Поряд із цим у документі ідентифікується низка параметрів, які дозволяють забезпечити орієнтацію професійної підготовки керівників на рефлексивне управління загальноосвітнім навчальним закладом. Зокрема, серед переліку визначених Стандартом виробничих функцій можна виділити такі, що корелюються (частково) із функціями профілю управлінця, який володіє основами рефлексивної компетентності, а саме: визначення напрямів розвитку навчального закладу; організація дій щодо розвитку персоналу навчального закладу; моніторинг реалізації обраної навчальним закладом стратегії розвитку; формування корпоративної культури навчальної закладу; створення належного морально-психологічного клімату при здійсненні спільної діяльності в колективі працівників навчального закладу.

Особливо цінним у світлі предмета нашого дослідження є наявність у Стандарті орієнтації на самоусвідомлення фахівцем власної ефективності

та саморозвиток керівника в межах реалізації ним таких виробничих функцій: організація власної управлінської праці; самоаналіз та коригування особистої діяльності як складової колективної праці; самоаналіз та коригування особистої діяльності.

Грунтуючись на дослідженнях С. Степанова, можна дійти висновку, що зазначені вище вимоги до майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу потребують формування, в першу чергу, рефлексивної компетентності, що складається з особистісного, інтелектуального, кооперативного та комунікативного компонентів. Рівень розвитку рефлексивної компетентності стає визначальним фактором досягнення високих результатів у діяльності. Здатність зайняти дослідницьку позицію щодо своєї практичної діяльності і до себе як її суб'єкта, засновану на рефлексивних властивостях свідомості, може слугувати критерієм у визначенні рівня рефлексивної культури – акмеологічної інваріанти професіоналізму фахівця [4; 5]. Рефлексивна компетентність як найважливіша складова професійної культури відтворює певний рівень інтелектуальної, психологічної та функціональної готовності та здатності, які відображають управлінські знання, переконання, навички і вміння в професійній діяльності, та зумовлюють у своїй єдності якісну визначеність професіонала. У своєму дослідженні ми погоджуємося з думкою Б. Гершунського, який вважає, що професійна компетентність в будь-якій сфері діяльності особистості є проявом її професійної культури. Аналізуючи сходження особистості до вищих ланок розвитку, дослідник наголошує на тому, що кожна наступна є вищим проявом попередньої, і це сходження по сходинкам “ієрархії” відбувається в результаті цілеспрямованого розвитку в середині кожної сходинки, який відбувається через освіту. Автор вважає, що “професійна компетентність в будь-якій сфері діяльності – є необхідним компонентом залучення людини до культури” [3, с. 64-65]. Дотримуючись логіки дослідника, ми можемо стверджувати, що професійно культура викладача формується через розвиток професійно-педагогічної компетентності. Оскільки управлінська культура викладача є складовою професійно-педагогічної культури, то можна зробити висновок про трансформацію відповідної компетентності у відповідну культуру. Адже формування управлінської культури передбачає певний рівень розвитку управлінської компетентності. У своєму дослідженні ми виходимо з тих позицій, що управлінська культура майбутніх викладачів може бути сформована і розвинена лише через управлінську компетентність і є синтезом базових знань з теорії й методології управління взагалі та знань принципів і правил управління навчальним процесом і самоуправління; передбачає оволодіння високим рівнем методологічної культури при вирішенні проблемних питань, знання оперативного-технологічних функцій управління (оптимізації навчального процесу), знання змісту мотиваційно-цілового управління навчальним процесом.

Орієнтація на розвиток саме поведінкових компетенцій керівника навчального закладу забезпечується шляхом включення до освітньо-професійної програми рекомендованих: змістовного модуля “Психологія управління”; “Управління інформаційними зв'язками”, “Техніка управлінської діяльності”, “Аудит і оцінювання управлінської діяльності”, “Менеджмент

організації навчального закладу”.

Узагальнюючи результати здійсненого аналізу Галузевого стандарту вищої освіти України “Підготовка магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.00009 “Управління навчальним закладом”, зазначимо, що їх удосконалення з метою орієнтації на профіль (рамки компетенцій) управління та спрямування на реалізацію рефлексивної управлінської парадигми є необхідним: посилення світоглядно-філософського аспекту підготовки; включення до освітньо-професійної програми змістовних модулів з рефлексивного управління, теорії синергетики, праксеології зменшення акценту адміністративно-контролюючих функцій; доповнення Стандарту шляхом визначення необхідних поведінкових компетенцій; відображення в змісті випереджаючого контенту – модулів, зорієнтованих на висвітлення сучасних тенденцій розвитку освітньої сфери, провідного педагогічного й управлінського досвіду, освітньої політики та реформ.

Найбільш суттєвим недоліком діючого Стандарту є деталізація змісту навчання при одночасній відсутності узагальнюючого концептуального орієнтира у вигляді профілю керівника навчального закладу. Така ситуація веде до формалізації професійної підготовки керівників навчальних закладів в Україні та її неузгодженості із концептом діючої освітньої політики.

Аналізуючи нормативні документи в галузі управління освітою визначаємо, що на основі Рішення колегії Міністерства освіти і науки України (Протокол № 2/1 – 4 від 23 лютого 2006 р.) “Підвищення ефективності вищої освіти – визначальний чинник зростання соціально-економічного потенціалу держави” в пункті 9 зазначено, що департаменту роботи з кадрами вищої школи та державної служби необхідно: “Розробити програму “Керівник вищого навчального закладу”, передбачивши, зокрема: створення стандартних вимог до управлінця вищої школи і запровадження ефективних технологій його підготовки та професійного розвитку; створення засобів діагностики рівня готовності керівника до ефективної управлінської діяльності; розроблення системи моніторингу діяльності керівника на університетському, регіональному, національному і європейському рівнях; вироблення нових підходів до формування резерву на посаду керівника вищого навчального закладу”.

Отже, актуальність модернізації професійної підготовки управлінців навчальними закладами на засадах рефлексивного підходу пов’язана з потребою суспільства мати висококваліфікованих фахівців (педагогів, керівників навчальних закладів, наукових працівників), які здатні: оволодіти знаннями з теорії управління соціальними системами, філософії освіти, соціології та психології управління, педагогіки, основ ринкової економіки, менеджменту, фінансів і права, маркетингу, комп’ютерної грамоти, державної, рідної та іноземних мов тощо; усвідомлювати завдання реформування освіти; творчо осмислювати мету і завдання функціонування закладів та установ освіти й управління ними, перспективи їх розвитку, сутність інноваційних теорій, ідей, сучасних технологій. В освіті останнім часом суттєво змінилися зміст і структура, форми, методи та засоби навчання, виховання та управління. Таке докорінне реформування освіти вимагає якісної високотехнологічної підготовки педагогічних працівників

упродовж усього життя, зокрема, у післядипломний період, коли значну роль відіграє підсистема фахового зростання педагогічних працівників: від кваліфікованого педагога до керівника закладу чи установи освіти, наукового працівника [12].

Важливим кроком стало прийняття постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти” від 14 грудня 2011 р. № 1283, якою визначено механізм організації та проведення моніторингу якості дошкільної, позашкільної, початкової, базової і повної загальної середньої освіти, професійно-технічної, базової та повної вищої освіти. Основними завданнями моніторингу передбачено: отримання об’єктивної інформації про якість освіти, стан системи освіти, а також прогнозування її розвитку; оцінювання стану системи освіти відповідно до завдань державної політики в галузі освіти; забезпечення органів державної влади статистичною та аналітичною інформацією про якість освіти.

Моніторинг проводитиметься на локальному, регіональному та загальнодержавному рівні [7].

У 2012 р. була оприлюднена Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Серед механізмів реалізації цієї стратегії передбачається і модернізація системи управління освітою. Більшість заходів, відображених у цьому документі, має організаційний характер, але поряд із тим передбачається і розробка ефективних механізмів взаємодії органів управління освітою, сім’ї, освітніх установ, дитячих і молодіжних громадських організацій у напрямі розвитку, виховання і соціалізації дітей та молоді, що безперечно стимулювало подальші наукові пошуки за цими напрямками [8].

Нові концептуальні та технологічні підходи до діяльності, а саме: гуманізація та демократизація, людиноцентристський погляд, аксіологічний, акмеологічний, адаптаційний, мотиваційний, управління за результатами, синергетичний, рефлексивний, програмно-цільовий й особистісно орієнтовані підходи до управління та інші інновації в менеджменті вимагають відбору та систематизації науково обумовленого змісту, визначення раціональної структури і форм комплексних планів підготовки керівників загальноосвітнього навчального закладу, але на цей час їх не існує або вони не мають достатньо повного теоретичного обґрунтування.

Виникає необхідність створення системно-комплексних програм і планів на основі відбору цілеспрямованої, змістовної, систематизованої інформації, що містить сукупність методологічних, нормативних, теоретичних, предметно-фахових, методичних знань та практичних умінь, необхідних для успішного виконання управлінцем освітніх закладів своїх посадових функцій.

У своїй роботі Л. Лук’янова [12] наголошує на тому, що швидкоплинність змін сучасного суспільства об’єктивно зумовлює необхідність формувати особистість, здатну до сприйняття і творення змін, налаштовану на сприйняття цих змін як природної норми. Водночас сприйняття сукупності змін неможливе без задоволення освітніх потреб людини впродовж її життя. Отже, сучасна освіта повинна набути інноваційного змісту для змінюваних освітніх потреб, а суб’єкти освітнього

процесу – здатності інноваційного способу життя і навчання.

З березня 2014 року вектор освітньої політики України радикально змінюється в європейському напрямі. Не лише ухвалення нової редакції Закону України “Про вищу освіту”, відмова від застарілих або шкідливих нормативних документів, зміни в системі ліцензування та акредитації, але й найголовніше зміна способу мислення з проголошення декларацій на дії, з негублічності на відкритість, з централізації на автономію стали визначальними рисами подій 2014 року [7].

Висновок. Незважаючи на той факт, що в науці та практиці активно використовуються синергетичний, рефлексивний, аксіологічний та інші підходи, що мають яскраво виражений рефлексивний характер, що з’явилися наукові праці, пов’язані з різними видами рефлексивного управління (стратегічне, мотиваційне, адаптивне), питання про включення основ рефлексивного управління в процес підготовки майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів у магістратурі педагогічних університетів так і не постає. Отже, шостий етап (2001 року до н.ч.) можна назвати рефлексивним періодом становлення системи підготовки керівників начальних закладів.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в подальшій роботі по знаходженню тих критичних моментів цього періоду розвитку, що заклали фундаментальні проблеми, які впливають і сьогодні на процес розвитку і трансформації системи підготовки майбутніх керівників загальноосвітнього навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюшина М. В. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі : навч. посіб. / М. В. Артюшина, О. М. Котикова, Г. М. Романова. – К. : КНЕУ, 2007. – 528 с.
2. Галузевий стандарт підготовки магістрів зі спеціальності специфічних категорій 8.18010020 “Управління навчальним закладом” кваліфікації “Керівник підприємства, установи та організації (у сфері освіти та виробничого навчання)”, з узагальненим об’єктом діяльності: “Технології управління навчальним закладом”, затверджений Міністерством освіти і науки України 21.02.2006р., № 114
3. Гершунский Б. С. Философия образования : учеб. пособ. для студентов высших и средних педагогических заведений / Б.С.Гершунский. – М. : Московский психолого-социальный институт, 1998. – 432 с.
4. Гришина Е. Н. Становление психологической культуры государственного служащего средствами развивающих игр [Текст]: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 – психология развития, акмеология / Гришина Елена Николаевна. – М., 2001. – 207 с.
5. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : монографія / Г. В. Єльнікова. – К. : ДАККО, 1999. – 303 с.
6. Лебідь О. В. Формування професійної культури майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу в умовах магістратури : монографія / Ольга Лебідь. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2013. – 226 с.
7. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. Політики” ; за заг. ред. Т.В.Фінікова, О. І. Шарова. – К. : Таксон, 2014. – 144 с.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>
9. Освітній менеджмент : навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
10. Підготовка магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.000009 “Управління навчальним закладом”. Галузевий стандарт вищої освіти України. – К. : Міністерство освіти і науки України, 2006. – 61 с.

11. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.2011 р. № 1283 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua>

12. Светлорусова А. В. Актуальність модернізації професійної підготовки управлінців навчальних закладів / А. В. Светлорусова // Шевченківська весна : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспірантів та молодих вчених : у 4-х ч. / за заг. ред. проф. О. К. Закусила. – К., 2008. – Ч. 2. – Вип. VI. – С. 211–212.

13. Степанов С. Ю. Рефлексивная компетентность как базовая категория предпринимательской деятельности / С. Ю. Степанов, О. А. Полищук // Рефлексия, образование и интеллектуальные инновации. – Новосибирск, 1995. – С. 266-271

14. Ткачова Н. О. Ціннісні парадигми освіти / Н. О. Ткачова. – Х. : Видавнича група "Основа", 2005. – Вип. 2 (26) – 125 с. (Серія "Б-ка журналу "Управління школою").

15. Щербакова І. М. Подолання духовної кризи особистості в умовах сьогодення / І. М. Щербакова // Гілея : науковий вісник : [зб. наук. пр.]. – К. : ВІР УАН, 2011. – Вип. 43. – С. 308-315.

Анотація

Розглядаються особливості визначеного етапу становлення системи підготовки керівників. Цей період має доволі суттєві особливості, які впливають на розвиток системи підготовки майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів: відбувається повільний перехід від закритого суспільства до відкритого, від колективізму до індивідуалізму, від авторитаризму до демократії, що доволі суттєво впливає на систему підготовки майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: підготовка, особливості рефлексивного періоду, рефлексивна культура, рефлексивна компетентність.

Анотация

Рассматриваются особенности этого этапа становления системы подготовки руководителей. Этот период имеет довольно существенные особенности, которые влияют на развитие системы подготовки будущих руководителей общеобразовательных учебных заведений: в Украине происходит медленный переход от закрытого общества к открытому обществу, от коллективизма к индивидуализму, от авторитаризма к демократии, что довольно существенно влияет на систему подготовки будущего руководителя общеобразовательного учебного заведения.

Ключевые слова: подготовка, особенности рефлексивного периода, рефлексивная культура, рефлексивная компетентность.

Summary

The features of the period of becoming the system of training of leaderships are considered in the article. This period has a special features which influence on the development of this system.

Key words: training, especially reflective period, reflective culture, reflective competence ..

УДК 371.811.1 134

А. В. Нікітіна,

доктор педагогічних наук, доцент

(Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ)

ПОЛІКОДОВІ ТЕКСТИ ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми. Лінгводидактичні засоби навчання української мови належать до наукових категорій, що містять у своїй структурі традиційні, загальнопедагогічні одиниці і своєрідні, зумовлені предметом навчання, – тобто мовою та її реалізацією в спілкуванні й комунікації – мовленням. З-поміж засобів навчання мови особливо значущим є текст, у якому діють мовні одиниці усіх рівнів, формуючи його